

**Adwokat
Igor Frydrykiewicz**

ul. Kard. S. Wyszyńskiego 14, 70 – 201 SZCZECIN, TEL. (0-91) 433 27 53, FAX. 433 27 65

Szczecin, 22 marca 2011 r.

**Trybunał Konstytucyjny
Al. J. Ch. Szucha 12a
00-918 Warszawa**

Wnioskodawcy:

- 1) Rada Gminy Stare Czarnowo, ul. Św. Floriana 10, 74-106 Stare Czarnowo,
- 2) Rada Gminy Bielice, ul. Niepokalanej 34, 74-202 Bielice,
- 3) Rada Miejska w Pyrzycach, Plac Ratuszowy 1, 74-200 Pyrzyce,
- 4) Rada Miejska w Lipianach, Plac Wolności 1, 74-240 Lipiany,
- 5) Rada Miejska w Myśliborzu, ul. Rynek im. Jana Pawła II 1, 74-300 Myślibórz,
- 6) Rada Gminy Nowogródek Pomorski, ul. Mickiewicza 15, 74-304 Nowogródek Pomorski,

reprezentowani przez adw. Igora Frydrykiewicza, Kancelaria Adwokacka w Szczecinie, ul. Wyszyńskiego 14, 70-201 Szczecin.

WNIOSEK

o stwierdzenie niezgodności przepisu ustawy z Konstytucją RP oraz Europejską Kartą Samorządu Lokalnego

Działając jako pełnomocnik wnioskodawców: Rady Gminy Stare Czarnowo, Rady Gminy Bielice, Rady Miejskiej w Pyrzycach, Rady Miejskiej w Lipianach, Rady Miejskiej w Myśliborzu, oraz Rady Gminy Nowogródek Pomorski, na mocy udzielonych mi pełnomocnictw, na podstawie art. 191 ust. 1 pkt 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r. (Dz. U. z 1997r. Nr 78 poz. 483), oraz art. 31 ust. 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. z 1997r. Nr 102 poz. 643 ze zm.), załączając:

- 1) wyciąg z protokołu sesji Rady Gminy Stare Czarnowo z dnia 25 stycznia 2011r. oraz uchwałę Rady Gminy Stare Czarnowo z dnia 25 stycznia 2011r., Nr IV/13/11,
- 2) wyciąg z protokołu sesji Rady Gminy Bielice z dnia 23 lutego 2011r. oraz uchwałę Rady Gminy Bielice z dnia 23 lutego 2011r., Nr III/20/11,
- 3) wyciąg z protokołu sesji Rady Miejskiej w Pyrzycach z dnia 24 lutego 2011r. oraz uchwałę Rady Miejskiej w Pyrzycach z dnia 24 lutego 2011r., Nr V/38/11,
- 4) wyciąg z protokołu sesji Rady Miejskiej w Lipianach z dnia 8 lutego 2011r. oraz uchwałę Rady Miejskiej w Lipianach z dnia 8 lutego 2011r., Nr IV/22/2011,
- 5) wyciąg z protokołu sesji Rady Miejskiej w Myśliborzu z dnia 25 stycznia 2011r. oraz uchwałę Rady Miejskiej w Myśliborzu z dnia 25 stycznia 2011r., Nr V/26/2011,
- 6) wyciąg z protokołu sesji Rady Gminy Nowogródek Pomorski z dnia 23 lutego 2011r. oraz uchwałę Rady Gminy Nowogródek Pomorski z dnia 23 lutego 2011r., Nr III/24/11,

w Ich imieniu, **wnoszę o** stwierdzenie niezgodności przepisu art. 10 ust. 5 ustawy z dnia 21 marca 1985r. o drogach publicznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2007r. Nr 19 poz. 115 ze zm.) w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 12 ustawy z dnia 14 listopada 2003r. o zmianie ustawy o drogach publicznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2003r. Nr 200, poz. 1953 ze zm.), z przepisami art. 165, art. 2, art. 16 ust. 2, art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r. (Dz. U. z 1997r. Nr 78 poz. 483) oraz przepisem art. 4 ust. 2 i 6 Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego, sporządzonej w Strasburgu dnia 15 października 1985r. (Dz. U. z 1994r. Nr 124, poz. 607 ze zm.).

Stosownie do treści przepisu art. 32 ust. 2 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997r. o Trybunale Konstytucyjnym wskazuję, iż przepisami prawa potwierdzającymi to, że kwestionowana ustawa dotyczy spraw objętych zakresem działania gminy, są: art. 7 ust. 1, art. 44 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001r. Nr 142, poz. 1591) oraz art. 7, art. 19 ust. 2 pkt 4, art. 20 ustawy z dnia 21 marca 1985r. o drogach publicznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2007r. Nr 19 poz. 115 ze zm.).

Uzasadnienie

I. Stan faktyczny i prawny.

W dniu 26 maja 2010r. został oddany do użytku odcinek drogi ekspresowej S-3, prowadzący od węzła w Kluczu do Pырzyc. W dniu 22 października 2010r. oddano do użytku odcinek Pырzycy – Myślubórz.

W tych dniach, według stanowiska Ministerstwa Infrastruktury, Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad, Prokuratury Okręgowej w Szczecinie oraz Wojewody Zachodniopomorskiego, opartego na treści przepisu art. 10 ust. 5 ustawy z dnia 21 marca 1985r. o drogach publicznych, właścicielami dawnej drogi krajowej nr 3, z mocy prawa, stały się gminy, przez obszar których, droga ta przebiega, tj. Stare Czarnowo, Bielice, Pырzycy, Lipiany, Myślubórz, i Nowogródek Pomorski.

Droga nr 3 spełnia wszelkie kryteria drogi wojewódzkiej – stanowi połączenie między miastami mającymi znaczenie dla województwa - lub powiatowej – stanowi połączenie miast będących siedzibami powiatów z siedzibami gmin i siedzib gmin między sobą. Posiada również wymagane dla tych kategorii dróg parametry techniczne, określone w Rozporządzeniu Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (Dz. U. z 1999r. Nr 43, poz. 430).

Droga nr 3 w żadnej mierze nie odpowiada definicji drogi gminnej, zawartej w art. 7 ust. 1 ustawy o drogach publicznych, jako tej, która powinna być drogą o znaczeniu lokalnym, i stanowić uzupełniającą sieć dróg, służących miejscowym potrzebom.

Co więcej jest drogą o znaczeniu obronnym (nadal jest ujęta w wydanym na podstawie art. 4a ust. 2 ustawy o drogach publicznych, Zarządzeniu Nr 22 Ministra Infrastruktury z dnia 24 września 2004r. w sprawie określenia wykazu dróg o znaczeniu obronnym).

Ustawa o drogach publicznych, nakłada na właściciela drogi, jako jej zarządcy, liczne obowiązki, w tym, w szczególności: utrzymania nawierzchni drogi, chodników, drogowych obiektów inżynierskich, urządzeń zabezpieczających ruch i innych urządzeń związanych z drogą (art. 20 pkt 4), wykonywania robót interwencyjnych, robót utrzymaniowych i zabezpieczających (art. 20 pkt 11), utrzymywania zieleni przydrożnej, w tym sadzenia i usuwania drzew oraz krzewów (art. 20 pkt 16).

Wykonywanie w/w obowiązków zarządcy drogi wymaga znacznych nakładów finansowych, obciążających budżety wymienionych powyżej gmin.

Nieruchomość drogowa nie przedstawia dla gmin żadnej wymiernej wartości, gdyż jej przeznaczenie nie pozwala na jej zbycie, lub czerpanie korzyści, np. poprzez oddanie do odpłatnego korzystania przez inne podmioty. Przewidziana w ustawie o drogach publicznych, możliwość pobierania opłat za korzystanie z drogi (art. 13), ograniczona została tylko do kilku przypadków i nie będzie stanowiła dochodu, który zrekompensuje ponoszone wydatki.

W dniu 1 lipca 2011r. wejdzie w życie przepis art. 13 ust. 1 pkt 3 ustawy o drogach publicznych, zgodnie z którym korzystający z dróg publicznych będą obowiązani do ponoszenia opłat za przejazd po drogach krajowych pojazdów samochodowych, w rozumieniu art. 2 pkt 33 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. - Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2005 r. Nr 108, poz. 908, z późn. zm.), za które uważa się także zespół pojazdów składający się z pojazdu samochodowego oraz przyczepy lub naczepy o dopuszczalnej masie całkowitej powyżej 3,5 tony, w tym autobusów niezależnie od ich dopuszczalnej masy całkowitej, co zdaniem wnioskodawców spowoduje skutek taki, iż kierujący w/w pojazdami będą wybierali drogi nie będące krajowymi, w tym, te przejęte przez gminy na podstawie art. 10 ust. 5 ustawy o drogach publicznych, spełniające faktycznie parametry dróg krajowych lub wojewódzkich.

Zgodnie z art. 10 ust. 5 ustawy z dnia 21 marca 1985r. o drogach publicznych, odcinek drogi zastąpiony nowo wybudowanym odcinkiem drogi z chwilą oddania go do użytkowania zostaje pozbawiony dotychczasowej kategorii i zaliczony do kategorii drogi gminnej. Art. 10 ust. 5 ustawy o drogach publicznych, wyraża zasadę nabywania ex lege przez gminę własności dróg należących dotychczas do Skarbu Państwa lub innych jednostek samorządu terytorialnego, w przypadku każdorazowego zastąpienia odcinka drogi należącego do innego podmiotu niż gmina odcinkiem nowym. Oddanie do użytkowania nowo wybudowanego odcinka drogi, skutkuje automatycznym zaliczeniem odcinka zastąpionego, do kategorii dróg gminnych.

Zaskarżony przepis wprowadzony został do porządku prawnego nowelizacją ustawy o drogach publicznych - na podstawie art. 1 pkt 12 ustawy z dnia 14 listopada 2003r. o zmianie ustawy o drogach publicznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2003r. Nr 200, poz. 1953 ze zm.).

W uzasadnieniu do projektu nowelizacji, dotyczącego pkt 12, projektodawcy wskazali, iż „W dotychczasowym stanie prawnym, po wybudowaniu nowych odcinków dróg, zwłaszcza obwodnicy miejscowości, pozostaje szereg odcinków dróg, które wymagają pozbawienia ich dotychczasowej kategorii i zaliczenia do nowej kategorii. W większości przypadków wiąże się to z zaliczeniem tych odcinków do kategorii drogi gminnej, gdyż taki właśnie charakter uzyskują one po wybudowaniu nowego odcinka drogi (obwodnicy miejscowości). Jednakże proces pozbawiania i zaliczania trwa częstokroć zbyt długo, a niekiedy nawet z winy samorządów nie jest możliwy do przeprowadzenia. Powoduje to więc sytuacje, że zarządca drogi, który wybudował nowe odcinki czy obwodnice jest zmuszony zarządzać dwoma, równoległe przebiegającymi odcinkami dróg. Zmiany precyzują również moment zmiany kategorii drogi. Natomiast kwestie własności regulują ogólne zasady z art. 2a (*Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o drogach publicznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 1933)*).

W poprzednim stanie prawnym, oddanie do użytkowania nowo wybudowanego odcinka drogi, nie powodowało automatycznej zmiany kategorii odcinka zastąpionego, na kategorię drogi gminnej - jej zmiana następowała na zasadach ogólnych, przewidzianych w ustawie dla zmiany kategorii drogi - z uwzględnieniem zawartych w ustawie definicji poszczególnych kategorii dróg i ich parametrów technicznych.

Niekonstytucyjność oraz brak należytego uzasadnienia dla tak zasadniczej zmiany przepisu art. 10 ustawy o drogach publicznych, jest przedmiotem rozważań wnioskodawców w dalszej części uzasadnienia.

Na wstępie, koniecznym jest przedstawienie zarysu podstawowych reguł dotyczących gospodarowania nieruchomościami przez jednostki samorządu terytorialnego, zawartych w szczególności w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2010 Nr 102, poz. 651 ze zm.), oraz ustawie z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001r. Nr 142, poz. 1591 ze zm.).

Przepisy ustawy o gospodarce nieruchomościami, definiują pojęcie gminnego zasobu nieruchomości, do którego zgodnie z jej art. 24 ust. 1, należą nieruchomości, które stanowią przedmiot własności gminy i nie zostały oddane w użytkowanie wieczyste, oraz nieruchomości będące przedmiotem użytkowania wieczystego gminy. Nieruchomości wchodzące w skład zasobu gminnego wykorzystywane są na cele rozwojowe gmin i zorganizowanej działalności inwestycyjnej, a w szczególności na realizację budownictwa mieszkaniowego oraz związanych z tym budownictwem urządzeń infrastruktury technicznej, a także na realizację innych celów publicznych (ust. 2). Podstawą tworzenia gminnych zasobów nieruchomości są studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin uchwalane na podstawie przepisów o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (ust. 3).

Zgodnie z art. 25 ust. 1 ustawy o gospodarce nieruchomościami, gminnym zasobem nieruchomości gospodaruje wójt, burmistrz albo prezydent miasta. Gospodarowanie zasobem polega w szczególności na wykonywaniu czynności, o których mowa w art. 23 ust. 1 tejże ustawy, tj. m.in. ewidencjonowaniu nieruchomości zgodnie z katastrzem nieruchomości; zapewnianiu wyceny tych nieruchomości; sporządzaniu planów wykorzystania zasobu; zabezpieczaniu nieruchomości przed uszkodzeniem lub zniszczeniem; wykonywaniu czynności związanych z naliczaniem należności za nieruchomości udostępniane z zasobu oraz prowadzeniu windykacji tych należności; zbywaniu oraz nabywaniu; wydzierżawianiu, wynajmowaniu i użyczeniu nieruchomości; podejmowaniu czynności w postępowaniu sądowym dotyczących nieruchomości; składaniu wniosków o założenie księgi wieczystej dla nieruchomości oraz o wpis w księdze wieczystej, a ponadto na przygotowywaniu opracowań geodezyjno-prawnych i projektowych, dokonywaniu podziałów oraz scaleń i podziałów nieruchomości, a także wyposażaniu ich, w miarę możliwości, w niezbędne urządzenia infrastruktury technicznej.

Z zastrzeżeniem wyjątków wynikających z ustaw, nieruchomości mogą być przedmiotem obrotu. W szczególności nieruchomości mogą być przedmiotem sprzedaży, zamiany i zrzeczenia się, oddania w użytkowanie wieczyste, w najem lub dzierżawę, użyczenia, oddania w trwałą zarząd, a także mogą być obciążane ograniczonymi prawami rzeczowymi, wnoszone jako wkłady niepieniężne (aporty) do spółek, przekazywane jako wyposażenie tworzonych przedsiębiorstw państwowych oraz jako majątek tworzonych fundacji (art. 13 ust. 1 ustawy o gospodarce nieruchomościami). Nieruchomość może być także przekazywana nieodpłatnie w drodze umowy partnerowi prywatnemu lub spółce, o której mowa w art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym (Dz. U. z 2009 r. Nr 19, poz. 100), na czas realizacji przedsięwzięcia w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego (art. 13 ust. 1a ustawy o gospodarce nieruchomościami). Nieruchomość może być, z zastrzeżeniem przewidzianym w ustawie, przedmiotem darowizny na cele publiczne, a także przedmiotem darowizny dokonywanej między Skarbem Państwa a jednostką samorządu terytorialnego, a także między tymi jednostkami. W umowie darowizny określa się cel, na który nieruchomość jest darowana. W przypadku niewykorzystania nieruchomości na ten cel darowizna

podlega odwołaniu, z zastrzeżeniem przewidzianym w ustawie (art. 13 ust. 2 ustawy o gospodarce nieruchomościami).

Art. 14 ust. 1 ustawy o gospodarce nieruchomościami stanowi, iż nieruchomości stanowiące przedmiot własności Skarbu Państwa mogą być sprzedawane jednostkom samorządu terytorialnego za cenę niższą niż ich wartość rynkowa lub oddawane tym jednostkom w użytkowanie wieczyste bez pobierania pierwszej opłaty. Nieruchomości stanowiące przedmiot własności jednostek samorządu terytorialnego mogą być sprzedawane Skarbowi Państwa lub innym jednostkom samorządu terytorialnego za cenę niższą niż wartość rynkowa nieruchomości albo oddawane im w użytkowanie wieczyste bez pobierania pierwszej opłaty.

Nieruchomości stanowiące własność Skarbu Państwa mogą być nieodpłatnie obciążane na rzecz jednostek samorządu terytorialnego ograniczonymi prawami rzeczowymi. Nieruchomości stanowiące własność jednostek samorządu terytorialnego mogą być nieodpłatnie obciążane na rzecz Skarbu Państwa lub innych jednostek samorządu terytorialnego ograniczonymi prawami rzeczowymi (art. 14 ust. 2 ustawy o gospodarce nieruchomościami).

Nieruchomości mogą być przedmiotem zamiany między Skarbem Państwa a jednostkami samorządu terytorialnego oraz między tymi jednostkami, bez obowiązku dokonywania dopłat w przypadku różnej wartości zamienianych nieruchomości (art. 14 ust. 3 ustawy o gospodarce nieruchomościami).

Zawarcie umów w sprawach, o których mowa w ust. 1-4, wymaga uprzedniej zgody wojewody w odniesieniu do nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa (z wyjątkami wskazanymi w ustawie), albo zgody odpowiednio rady lub sejmiku w odniesieniu do nieruchomości stanowiących własność jednostek samorządu terytorialnego (art. 14 ust. 5 ustawy o gospodarce nieruchomościami).

Przedstawione powyżej uregulowania prawne dotyczące gospodarowania przez jednostki samorządu terytorialnego należącymi do nich nieruchomościami, a w szczególności te odnoszące się do ich nabywania, tworzą system umożliwiający nabywanie przez jednostki samorządu terytorialnego tylko tych nieruchomości, które są im niezbędne do realizowania ich zadań własnych. Pomimo licznych „ułatwień” w gospodarowaniu nieruchomościami pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego, lub pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego a Skarbem Państwa, w każdym przypadku odbywa się ono na podstawie dwustronnych czynności prawnych, uwzględniona jest wola tych podmiotów, co do nabycia z jednej strony i do rozporządzenia – z drugiej, danym składnikiem mienia.

Nadto, podkreślenia wymaga fakt, iż każde nabycie przez jednostkę samorządu terytorialnego nieruchomości, poddane jest kontroli przez organ stanowiący danej jednostki samorządu terytorialnego, co tym bardziej podkreśla istotność i wagę tego rodzaju czynności dla podmiotów prawa publicznego. Dzieje się to w ramach istniejącego kompleksowego unormowania gospodarki nieruchomościami. Każde nabycie przez gminę powinno być uzasadnione potrzebą pozyskania konkretnej nieruchomości dla zaspokojenia określonych celów. Skarżony artykuł prowadzi w konsekwencji do nabycia nieruchomości wbrew woli gminy niezależnie od możliwości wykorzystania jej na cele publiczne, bądź też uzyskania dochodów, które można by przeznaczyć do realizacji tych celów. Powyższe stanowi nieuprawnioną ingerencję ustawodawcy w kompetencje gminy w zakresie gospodarki nieruchomościami. Samodzielność winna natomiast oznaczać brak podporządkowania i możliwość podejmowania czynności prawnych zgodnych z wolą i potrzebami gminy.

Korelacją dla powyższych uregulowań są przepisy ustawy o samorządzie gminnym - art. 18 ust. 2, zgodnie z którym do wyłącznej właściwości rady gminy, należy uchwalanie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (pkt 5), oraz podejmowanie uchwał w sprawach majątkowych gminy,

przekraczających zakres zwykłego zarządu, dotyczących: zasad nabywania, zbywania i obciążania nieruchomości oraz ich wydzierżawiania lub wynajmowania na czas oznaczony dłuższy niż 3 lata lub na czas nieoznaczony, o ile ustawy szczególne nie stanowią inaczej; uchwała rady gminy jest wymagana również w przypadku, gdy po umowie zawartej na czas oznaczony do 3 lat strony zawierają kolejne umowy, których przedmiotem jest ta sama nieruchomość; do czasu określenia zasad wójt może dokonywać tych czynności wyłącznie za zgodą rady gminy (pkt 9 lit. a), które również akcentują samodzielność oraz wewnętrzną kontrolę gmin, w zakresie prowadzonej przez nie gospodarni nieruchomościami.

II. Wzorce kontroli.

1) Art. 165 Konstytucji RP.

Przepisem wobec którego w pierwszej kolejności wnioskodawcy poddają ocenę konstytucyjności uregulowania zawartego w art. 10 ust. 5 ustawy z dnia 21 marca 1985r. o drogach publicznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2007r. Nr 19 poz. 115 ze zm.) w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 12 ustawy z dnia 14 listopada 2003r. o zmianie ustawy o drogach publicznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2003r. Nr 200, poz. 1953 ze zm.), jest art. 165 Konstytucji RP stanowiący, iż jednostki samorządu terytorialnego mają osobowość prawną. Przysługują im prawo własności i inne prawa majątkowe (ust. 1). Samodzielność jednostek samorządu terytorialnego podlega ochronie sądowej (ust. 2).

„Na zasadę samodzielności jednostek samorządu terytorialnego, w tym gmin, składa się przyznanie im w ustępie 1 osobowości prawnej, ze szczególnym zaakcentowaniem przysługiwania im praw podmiotowych o charakterze prywatnoprawnym, tj. własności i innych praw majątkowych. Ustęp 2 wzmacnia pozycję jednostek samorządu terytorialnego, przyznając sądową ochronę ich samodzielności.

W doktrynie zwrócono uwagę, że art. 165 Konstytucji jest źródłem prywatnoprawnej podmiotowości jednostek samorządu terytorialnego. Z przepisu tego, zwłaszcza z jego ustępu 1, wynika, że gmina występuje jako jeden z podmiotów obrotu cywilnoprawnego. *„Istotą samodzielności jest swoboda podejmowania czynności prawnych oraz ujęcie weryfikacji tych czynności w procedury właściwe prawu cywilnemu, a nie prawu administracyjnemu, a więc powierzenie ich przede wszystkim sądom powszechnym”* (L. Garlicki, Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu, Liber 2000 str. 323). Istotne jest akcentowanie, że gmina wykonuje swoje zadania we własnym imieniu i na własną odpowiedzialność, co oznacza ograniczenie ustawodawcy w stanowieniu przepisów ingerujących w kompetencje gmin (por. Konstytucje Rzeczypospolitej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 r., red. J. Boć, Wrocław 1998, str. 44, 259; podobnie B. Banaszak, Prawo konstytucyjne, C.H. Beck 1999, str. 593). Samodzielność ta powinna być szanowana zwłaszcza w dziedzinie stosunków prywatnoprawnych. Jak stwierdza L. Garlicki: *„W tej płaszczyźnie bardzo istotne jest też przyznanie jednostce samorządu terytorialnego samodzielnej dyspozycji swoim mieniem (...), które podlega takiej samej ochronie, jak mienie obywateli”* (tamże). Trzeba podkreślić, że dla zilustrowania tej tezy autor powołuje się na orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 listopada 1996 r. (K. 27/95 OTK ZU 1996/6 poz. 50).” (tak wyrok TK z dnia 18 marca 2005r., K 9/04).

Przedstawione powyżej stanowisko zostało podzielone przez Trybunał Konstytucyjny również w późniejszym swym orzeczeniu dotyczącym uznania za niezgodny z art. 165 Konstytucji RP oraz z art. 4 ust. 2 i 6 Europejskiej Karty

Samorządu Lokalnego, przepisu art. 8a ustawy o samorządzie gminnym, w którym ponownie została podkreślona zasada równości traktowania gmin wobec innych podmiotów, a przynajmniej na równi z innymi podmiotami publicznoprawnymi, gdy chodzi o kształtowanie jej praw właścicielskich poprzez czynności cywilnoprawne.

Powyższe rozważania, pomimo iż dotyczą nabywania mienia w drodze czynności cywilnoprawnych, należy odnieść również do uregulowania zawartego w skarżonym przepisie, gdyż wprowadza on de facto nowy, podlegający regułom prawa cywilnego tryb nabywania nieruchomości przez gminy, z mocy prawa, a ten daleko odbiega od zasady zawartej w powołanym wzorcu konstytucyjnym.

Kwestionowany przepis jest niezgodny z zasadą swobody woli każdego podmiotu do decydowania o własnej sytuacji prawnej. Ustawodawca zlekceważył podmiotowość prawną gmin, zignorował ich byt jako podmiotów prawa prywatnego i naruszył obowiązujące reguły przekazywania mienia w ramach sektora publicznego. Ustawodawca, zdaniem wnioskodawców, w sposób nienależyty i niewystarczający, uzasadnił dlaczego zdecydował się na przejmowanie zastąpionych dróg akurat przez gminy, a nie inne jednostki samorządu terytorialnego - powiaty lub województwa.

Nabywanie w powyższy sposób, przez gminy nieruchomości drogowych, niewątpliwie wpłynie na znaczne obciążenie ich budżetów. Nawet przy hipotetycznym założeniu, że stan przekazanej drogi jest idealny, jej utrzymanie zawsze będzie stanowiło dla gminy poważne obciążenie. W niniejszej sprawie, dokonana przez wnioskodawców ocena stanu technicznego drogi, już wskazuje na konieczność poniesienia bardzo wysokich nakładów na remont samej nawierzchni, jak i poszczególnych budowli i urządzeń, a przewidywane koszty jej utrzymania, stanowiąc będą obciążenie sięgające kilku procent wysokości środków budżetowych. Przedstawione konsekwencje finansowe oraz oczywisty brak możliwości zbycia przejętych nieruchomości drogowych, jak też brak możliwości uzyskiwania z nich dochodów pozwalających pokryć konieczne wydatki, jakie będą generowały, potwierdzają tezę o nadmiernej ingerencji w samodzielność gmin.

Niekonstytucyjność skarżonego przepisu wyraża się również w tym, iż ustawodawca w tym przypadku zdecydowanie gorzej potraktował gminy, co do zasady „słabsze” podmioty, aniżeli Skarb Państwa i pozostałe jednostki samorządu terytorialnego. Brak jest racjonalnego uzasadnienia dla sytuacji, w której droga spełniająca parametry znacznie wyższe, aniżeli droga gminna, staje się nią tylko dlatego, żeby - jak to wynika z uzasadnienia projektu nowelizacji ustawy o drogach publicznych - skrócić proces pozbawiania i zaliczania drogi do danej kategorii.

Rozwiązanie to całkowicie pomija wynikające z ustawy o drogach publicznych przesłanki zakwalifikowania danej drogi do kategorii: drogi krajowej, drogi wojewódzkiej, powiatowej lub gminnej.

W stanie faktycznym niniejszej sprawy, dawna droga krajowa nr 3 wcale nie spełnia przesłanek zakwalifikowania jej do drogi gminnej, jako tej, która ma znaczenie lokalne i stanowi uzupełniającą sieć dróg służących miejscowym potrzebom, lecz spełnia wszelkie kryteria drogi wojewódzkiej – stanowiąc połączenie między miastami mającymi znaczenie dla województwa i będąc drogą o znaczeniu obronnym, lub powiatowej – stanowiąc połączenie miast będących siedzibami powiatów z siedzibami gmin i siedzib gmin między sobą. Posiada również wymagane dla tych kategorii dróg parametry techniczne.

Rozwiązanie to nie uwzględnia, nie tylko interesu danej wspólnoty gminnej, która staje się właścicielem kosztochłonnego odcinka drogi, nie służącego miejscowym potrzebom, ale także interesu regionalnej wspólnoty samorządowej, której potrzeby wskutek tego rodzaju przejęcia, będą zaspokajane na poziomie znacznie niższym.

Godzi się zauważyć, że ustawodawca w uzasadnieniu do projektu nowelizacji, wyraźnie odwołuje się (dwukrotnie) do celowości takich zmian, w sytuacji obwodnicy

miejsowości, bowiem „w większości przypadków wiąże się to z zaliczeniem tych odcinków do kategorii drogi gminnej, gdyż taki właśnie charakter uzyskują one po wybudowaniu nowego odcinka drogi (obwodnicy miejscowości)”. Tymczasem, przepis art. 10 ust. 5 ustawy o drogach publicznych, w swym literalnym brzmieniu, obejmuje także drogi, które takiego właśnie charakteru, po wybudowaniu nowego odcinka drogi, nie uzyskują. Ustawodawca, jak się wydaje, miał świadomość, że proponowany przepis, nie będzie uzasadniał wszystkich sytuacji faktycznych, co wynika z użycia słów „w większości przypadków”, a mimo to, utworzył przepis, nieuwzględniający wyjątków.

Przejmowana droga, ze względu na jej położenie, parametry techniczne oraz długość, w dalszym ciągu będzie drogą o bardzo istotnym znaczeniu komunikacyjnym i obronnym dla całego Województwa.

Zauważyć natomiast należy, iż standardy zimowego utrzymania dróg poszczególnych kategorii znacznie się pomiędzy sobą różnią – zakładając najwyższy standard dla dróg krajowych i w praktyce najniższy dla dróg gminnych. Automatyczne przekwalifikowanie drogi krajowej na drogę gminną powoduje uprawnienie gminy do jej utrzymania w przyjętym przez nią standardzie zimowego utrzymania. Z drugiej strony potrzeby uczestników ruchu pozostają niezmienione. W niniejszej sprawie, zimowe utrzymanie dawnej drogi krajowej nr 3 wcale nie odbiegało od utrzymania przyjętego przez wnioskodawców dla pozostałych dróg gminnych, a negatywny oddźwięk społeczny był tak znaczny (ze względu na regionalne a nie lokalne znaczenie drogi), iż utrzymania jej na dotychczasowym poziomie od gmin żądały wszystkie organy biorące udział w sporze z wnioskodawcami. Przyjęte standardy utrzymania, oraz „pocięcie” drogi na poszczególne odcinki dróg gminnych, ma również niewątpliwie negatywny wpływ na bezpieczeństwo regionu.

Wadliwości przyjętego przez ustawodawcę rozwiązania, nie sanuje w żadnym przypadku, uregulowany w ustawie tryb, przewidujący możliwość zmiany kategorii danej drogi. Zauważyć bowiem należy, iż tryb ten cechuje uznaniowość podmiotów decydujących o tym, czy przyjąć daną drogę do swojego zasobu. Oczywistym jest, iż ze względu na charakter nieruchomości drogowych, tj. ich faktyczną niezbywalność, a także konieczność ponoszenia nakładów i kosztów, przejęcie staje się w praktyce niemożliwe. Jest to zatem możliwość jedynie teoretyczna, nie znajdująca odzwierciedlenia w praktyce. Potwierdzeniem dla powyższego twierdzenia jest dotychczasowe, negatywne stanowisko Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego w sprawie zmiany kategorii dawnej drogi krajowej nr 3 na kategorię drogi wojewódzkiej. Wobec tego rodzaju stanowiska ustawodawca nie przewidział żadnych mechanizmów, które pozwalałyby na weryfikację stanowiska danej jednostki samorządu terytorialnego, z uwzględnieniem przyjętych w ustawie kryteriów kwalifikowania danej drogi do poszczególnej kategorii.

Nie stanowi również należytego uzasadnienia dla wprowadzonego rozwiązania zawarte w nowelizacji stwierdzenie, iż konieczność ta wynika m.in. z faktu, że po wybudowaniu nowego odcinka drogi, jej zarządca będzie zmuszony dbać o oba odcinki. Uzasadnienie to nie przekonuje, gdyż skutek który miałby nastąpić, byłby całkowicie uzależniony od woli podmiotu budującego nowy odcinek drogi, a poza tym, w przypadku jego wybudowania przysługiwałyby mu wszelkie mechanizmy zmiany kategorii drogi, które obecnie przysługują gminie, z tą zasadniczą różnicą, iż faktyczna możliwość zmiany kategorii drogi krajowej na drogę wojewódzką jest znacznie większa (pozycja Skarbu Państwa wobec województwa), aniżeli gminnej na wojewódzką (pozycja gminy wobec województwa).

Wszystko to prowadzi do wniosku, iż chcąc skrócić okres zmiany kategorii odcinka drogi zastąpionego odcinkiem nowo wybudowanym, ustawodawca nie uwzględnił przede wszystkim podmiotowość gmin, oraz uregulowań dotyczących

kwalifikowania dróg do danej kategorii, a także pominął wszelkie inne, bardzo istotne z punktu widzenia społeczeństwa kwestie dotyczące funkcji, jakie mają spełniać drogi posiadające określone parametry (względy komunikacyjne i bezpieczeństwa).

Co więcej, zauważyć należy, iż cel jaki przyświecał ustawodawcy, nie został osiągnięty, gdyż albo gminy, nie posiadając środków, nie godzą się na ponoszenie kosztów, które winny być ponoszone, tak naprawdę, przez województwo albo przepis ten, ze względu na swą wadliwość, nie jest stosowany, jak ma to miejsce w przypadku zastąpionych odcinków dawnych dróg krajowych nr 1, nr 2 i nr 4, które otrzymały numerację dróg wojewódzkich (drogi nr 91, 92, 94) i są utrzymywane przez województwa. Przemawia to również za wyeliminowaniem z porządku prawnego – będącego przedmiotem wniosku – przepisu, jako takiego, który ze względu na swoją wadliwość, nie jest po prostu stosowany.

2) Art. 4 ust. 2 i 6 EKSL.

Przechodząc do oceny kwestionowanego przepisu wobec treści art. 4 ust. 2 i 6 Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego, wnioskodawcy mieli na względzie, w szczególności wywody poczynione w odniesieniu do tegoż wzorca przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 26 września 2006r., K 1/2006, w uzasadnieniu którego Trybunał stwierdził: „ Trybunał Konstytucyjny, prezentując wzorce kontroli, zwrócił uwagę, że art. 4 ust. 2 i 6 EKSL w istocie stanowi łagodniejszą wersję zasady samodzielności gmin, wyrażonej w art. 165 Konstytucji. Przyznaje społecznościom lokalnym „pełną swobodę działania w każdej sprawie, która nie jest wyłączona z ich kompetencji lub nie wchodzi w zakres kompetencji innych organów władzy”. W każdym razie stawia wymóg konsultowania z nimi „wszystkich spraw bezpośrednio ich dotyczących” i - w efekcie - zakaz zaskakiwania decyzjami arbitralnymi; konsultacje mają bowiem mieć miejsce „we właściwym czasie i w odpowiednim trybie, w trakcie opracowywania planów oraz podejmowania decyzji”. Powołane przepisy wprowadzają ograniczenia wskazanych praw gmin, zastrzegając, że istnieją one w „zakresie określonym prawem” oraz „o ile jest to możliwe”. Sformułowania te oznaczają w pewnym sensie ocenę z punktu widzenia zasady proporcjonalności. Nie wykluczają zatem ograniczeń samodzielności i swobody społeczności lokalnych w decydowaniu o sprawach ich bezpośrednio dotyczących, ograniczenia te muszą jednak być podyktowane doniosłymi względami. Na tle polskiego systemu prawnego należałoby powiedzieć o względach wskazanych w art. 31 ust. 3 Konstytucji, a zatem bezpieczeństwie lub porządku publicznym, ochronie środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i prawach innych osób.”

Kwestionowane uregulowanie nie przewiduje żadnego trybu konsultowania z gminami przyjętego rozwiązania. Gmina staje się „zakładnikiem” decyzji podejmowanych na szczeblu państwowym – sieć autostrad i dróg ekspresowych określa Rada Ministrów w drodze rozporządzenia wydanego na podstawie art. 4a ust. 1 ustawy o drogach publicznych. Przyjęte przez ustawodawcę ograniczenie samodzielności i swobody społeczności lokalnych w decydowaniu o sprawach ich bezpośrednio dotyczących, nie jest uzasadnione żadnymi doniosłymi względami, a wręcz przeciwnie, nie uwzględnia potrzeb bezpieczeństwa i obronności Państwa. Wskazany przez ustawodawcę powód wprowadzenia zmiany, należy wręcz uznać za błahy, w stosunku do rozmiaru ograniczenia podmiotowości prawnej gmin, tym bardziej, że i tak cel zmiany, nie został przez ustawodawcę osiągnięty.

3) Art. 2 Konstytucji RP.

Zgodnie z art. 2 Konstytucji RP, Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej.

„Na pojęcie demokratycznego państwa prawnego, wyrażone w art. 2 Konstytucji, składa się też zasada równorzędności podmiotów obrotu cywilnoprawnego, która w stosunkach prywatnoprawnych - w jakimś sensie - jest odbiciem konstytucyjnej zasady równości podmiotów wobec prawa; zasada ta stanowi fundament demokratycznego społeczeństwa i ustroju wolnorynkowego. Gmina, gdy chodzi o kształtowanie jej praw właścicielskich poprzez czynności cywilnoprawne, musi być traktowana na równi z innymi podmiotami uczestniczącymi w tych stosunkach, a przynajmniej na równi z innymi podmiotami publicznoprawnymi. Narzucenie gminie, w całkowitym oderwaniu od jej woli, statusu właściciela nieruchomości wraz ze wszystkimi obciążeniami, o których wyżej była mowa, w sposób oczywisty narusza fundamentalną dla obrotu cywilnoprawnego zasadę. Jest oczywiste, że ustawodawca - przy zachowaniu zasady z art. 167 ust. 1 i 4 Konstytucji - dysponuje dużą swobodą w kształtowaniu sfery zadań publicznoprawnych przypadających jednostkom samorządu terytorialnego. Natomiast, zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, kształtując za pomocą instrumentów prywatnoprawnych ich sferę majątkową, ustawodawca musi zachować podstawowe standardy rządzące obrotem cywilnoprawnym w demokratycznych państwach prawa” (tak wyrok TK z dnia 15 marca 2005r., K 9/04).

Naruszenie zasady sprawiedliwości społecznej polega w niniejszym przypadku na tym, iż gmina zmuszona jest ponosić koszty utrzymania nieruchomości, która w istocie służy całemu regionowi, a nie wspólnocie gminnej, co ma negatywny wpływ na możliwość realizowania przez gminę jej zadań własnych, a tym samym na możliwość zaspokajania potrzeb jej mieszkańców.

Z powodów wskazanych powyżej, przejęta przez gminę nieruchomość drogowa, niezależnie od jej stanu technicznego, zawsze będzie generowała koszty, których poniesienie przez gminę będzie możliwe tylko z poważnym uszczerbkiem dla realizacji pozostałych zadań własnych, i trudnym do zaakceptowania skutkiem, np. w postaci braku środków na dofinansowanie prowadzonej przez gminę szkoły.

Przyjmując kwestionowane rozwiązanie ustawodawca ewidentnie faworyzował Skarb Państwa i pozostałe jednostki samorządu terytorialnego, kosztem gmin, nie uwzględniając oczywistej dysproporcji w możliwościach finansowych i majątkowych tychże podmiotów i abstrahując od rzeczywistej funkcji jaką spełniała dotychczasowa droga.

Naruszenie normy zawartej w art. 2 wyraża się również w niedochowaniu przez ustawodawcę zasad prawidłowej legislacji.

Kwestionowany przepis prowadzi do zakwalifikowania jako drogi gminnej – drogi, która w żaden sposób nie spełnia warunków określonych w definicji drogi gminnej (art. 7 ust. 1 ustawy o drogach publicznych). Zatem, albo stoi w sprzeczności z definicją wskazaną w tej samej ustawie, albo rozszerza tę definicję w taki sposób, że drogą gminną jest droga o znaczeniu lokalnym, nie zaliczona do innych kategorii, stanowiąca uzupełniającą sieć dróg służących miejscowym potrzebom, oraz każda – niezależnie od potrzeb, którym służy – zaliczona do kategorii drogi gminnej, na podstawie art. 10 ust. 5 ustawy o samorządzie gminnym.

Co więcej, przepis ten zdaje się naruszać definicje dróg wojewódzkich i dróg powiatowych, określonych w art. 6 ust. 1 i 6a ust. 1, albowiem drogami gminnymi na jego podstawie stawać się mają także drogi stanowiące połączenia między miastami, mające znaczenie dla województwa, bądź stanowiące połączenia miast będące siedzibami powiatów z siedzibami gmin, o ile tylko zastąpione zostały nowo wybudowanym odcinkiem drogi, oddanym do użytkowania.

Wreszcie, kwestionowany przepis zdaje się naruszać art. 5 ust. 1 pkt 7 i art. 6 ust. 1 ustawy o drogach publicznych, który zalicza drogi o znaczeniu obronnym do dróg krajowych lub dróg wojewódzkich. Automatyczne zaliczenie drogi zastąpionej nowo wybudowanym odcinkiem, do kategorii drogi gminnej powoduje, że również

droga o znaczeniu obronnym, staje się drogą gminną, z chwilą oddania do użytkowania odcinka nowo wybudowanego. Sytuacja ta może mieć negatywny wpływ na obronność Państwa.

4) Art. 16 ust. 2 Konstytucji RP.

Art. 16 ust. 2 Konstytucji RP stanowi, iż przysługującą mu w ramach ustaw istotną część zadań publicznych samorząd wykonuje w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność.

Przepis ten wprowadza zasadę samodzielności finansowej samorządu terytorialnego, która swą konkretyzację znajduje przepisach w ustawy o samorządzie gminnym. Zgodnie z przepisem art. 6 ust. 1 tejże ustawy, do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, nie zastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów. Art. 2 ust. 1, stanowi zaś, iż gmina wykonuje zadania publiczne w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność.

Naruszenie przez ustawodawcę normy zawartej w art. 16 ust. 2 Konstytucji RP, polega na narzuceniu gminom, niezależnie od ich woli, obowiązku łożenia na utrzymanie dróg, które faktycznie nie spełniają roli dróg gminnych.

W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego wskazuje się, iż prawo samorządu do samodzielnego decydowania o sposobie i kierunkach wydatkowania za pomocą uchwał budżetowych – to niezbywalne prawo tego samorządu. Składa się ono na jego istotę. Prawo do samodzielnego decydowania o kierunkach wydatków samorządowych, choć immanentnie związane z istotą samorządu terytorialnego, nie ma charakteru absolutnego. Ustawodawca – jak to wielokrotnie wskazywał Trybunał – może ograniczać tę swobodę, ukierunkowując politykę wydatkową samorządu, a czasami nawet wręcz obligując samorząd do dokonywania wydatków na określone cele i w określonej wysokości. Takie ustawy muszą być jednak traktowane jako ustanawiające wyjątki od zasady samodzielności wydatkowej samorządu (por. wyrok TK z dnia 4 maja 2004r., K 40/2002).

W niniejszej sprawie, ingerencję ustawodawcy, uznać należy za nadmierną i nie proporcjonalną do zamierzonego celu, który zresztą, jak to zostało wskazane powyżej, nie został osiągnięty. Gminy powinny mieć prawo do swobodnego decydowania, o tym, czy dany odcinek drogi jest jej niezbędnym, tzn. czy służy miejscowym potrzebom, a co za tym idzie, o tym, czy wydatkowanie środków publicznych na ten cel jest zgodne z interesem całej społeczności gminnej. Automatyczne kwalifikowanie zastąpionego odcinka drogi do kategorii drogi gminnej, całkowicie pozbawia gminę samodzielności we wskazanym zakresie.

5) Art. 32 Konstytucji RP.

Kwestionowany przepis narusza również normę zawartą w art. 32 Konstytucji RP, który stanowi zasadę równości podmiotów wobec prawa, równego traktowania przez władze publiczne, od której Konstytucja nie zna żadnych odstępstw i wyjątków (por. W. Skrzydło, Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Zakamycze, 2002r., wyd. IV). Wskazany wzorzec konstytucyjności umieszczony jest wprawdzie w Rozdziale II Konstytucji RP, zatytułowanym „Wolności, prawa i obowiązki człowiek i obywatela”, co zdaje się przemawiać za jego stosowaniem wyłącznie do osób fizycznych, niemniej zdaniem wnioskodawców, ze względu na wagę zawartej w nim zasady, jej fundamentalnego dla porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej znaczenia, winien znaleźć zastosowanie również do sytuacji prawnej innych podmiotów, aniżeli osoby fizyczne. Zauważyć natomiast należy, iż skarżony przepis, całkowicie abstrahuje od wyrażonej w art. 32 Konstytucji zasady, gdyż z zupełnie niewiadomych powodów, bez jakiegokolwiek uzasadnienia, nakłada ciężar na gminy,

zdejmując ze Skarbu Państwa i pomijając ewentualną możliwość obciążenia nim pozostałych jednostek samorządu terytorialnego, w sytuacji, gdy przejmowana droga spełniała będzie faktycznie rolę drogi kategorii wyższej, aniżeli gminna.

Wszystkie podane przez wnioskodawców argumenty wskazują na konieczność wyeliminowania kwestionowanego przepisu z porządku prawnego, gdyż nie uwzględnia podmiotowości prawnej gmin; pomija konieczność konsultowania z gminami rozwiązań dotyczących ich sytuacji prawnej; nałożony nim ciężar, jest nieproporcjonalny do zakładanych przez ustawodawcę celów, które w rezultacie nie zostały osiągnięte; daleko odbiega od zasad prawidłowej legislacji – jest sprzeczny z przepisami znajdującymi się w tym samym akcie prawnym; narusza zasadę samodzielności decydowania gmin o wydatkowaniu przysługujących im środków publicznych; oraz abstrahuje od zasady równości podmiotów, faworyzując, kosztem gmin, Skarb Państwa i pozostałe jednostki samorządu terytorialnego.

Biorąc pod uwagę powyższe argumenty, należało wnieść jak na wstępie.

Igor Frydrykiewicz

adwokat

Załączniki:

- 1) pełnomocnictwo – Rada Gminy Stare Czarnowo,
- 2) pełnomocnictwo – Rada Gminy Bielice,
- 3) pełnomocnictwo – Rada Miejska w Pyrzycach,
- 4) pełnomocnictwo – Rada Miejska w Lipianach,
- 5) pełnomocnictwo – Rada Miejska w Myśliborzu,
- 6) pełnomocnictwo – Rada Gminy Nowogródek Pomorski,
- 7) zaświadczenie o wyborze Wójta Gminy Stare Czarnowo,
- 8) zaświadczenie o wyborze Wójta Gminy Bielice,
- 9) zaświadczenie o wyborze Burmistrza Gminy Miasto Pyrzyce,
- 10) zaświadczenie o wyborze Burmistrza Gminy Miasto Lipiany,
- 11) zaświadczenie o wyborze Burmistrza Gminy Miasto Myślibórz,
- 12) zaświadczenie o wyborze Wójta Gminy Nowogródek Pomorski,
- 13) wyciąg z protokołu sesji Rady Gminy Stare Czarnowo z dnia 25 stycznia 2011r.,
- 14) uchwała Rady Gminy Stare Czarnowo z dnia 25 stycznia 2011r., Nr IV/13/11,
- 15) wyciąg z protokołu sesji Rady Gminy Bielice z dnia 23 lutego 2011r.,
- 16) uchwała Rady Gminy Bielice z dnia 23 lutego 2011r., Nr III/20/11,
- 17) wyciąg z protokołu sesji Rady Miejskiej w Pyrzycach z dnia 24 lutego 2011r.,
- 18) uchwała Rady Miejskiej w Pyrzycach z dnia 24 lutego 2011r., Nr V/38/11,
- 19) wyciąg z protokołu sesji Rady Miejskiej w Lipianach z dnia 8 lutego 2011r.,
- 20) uchwała Rady Miejskiej w Lipianach z dnia 8 lutego 2011r., Nr IV/22/2011,
- 21) wyciąg z protokołu sesji Rady Miejskiej w Myśliborzu z dnia 25 stycznia 2011r.,
- 22) uchwała Rady Miejskiej w Myśliborzu z dnia 25 stycznia 2011r., Nr V/26/2011,
- 23) wyciąg z protokołu sesji Rady Gminy Nowogródek Pomorski z dnia 23 lutego 2011r.,
- 24) uchwała Rady Gminy Nowogródek Pomorski z dnia 23 lutego 2011r., Nr III/24/11,
- 25) 4 odpisy wniosku.